

Vrijdagavond om 20.00 uur wordt het weekeinde geopend, met een (digitale) dialezing en verder is er gelegenheid ervaringen uit te wisselen en/of kennis met elkaar te maken. Op zaterdag en zondag worden omliggende gebieden bezocht. Gezien de ligging van de boerderij zullen zowel nattere als droge gebieden bezocht kunnen worden. Op zaterdagavond kunnen de vangsten en foto's van die dag gedetermineerd en bekeken worden. Het weekeinde eindigt op zondag 15.00 uur.

De kosten voor het weekend bedragen € 42,50. In deze kosten zijn inbegrepen: twee overnachtingen, tweemaal ontbijt, avondeten zaterdag, koffie en thee. Ook niet-leden van de LIW mogen een keer deelnemen zonder verplichting lid te worden.

Voor nadere informatie en/of opgave kunt u terecht bij:

Arjan van der Veen: liw@knnv.nl, 0320-246631

Koos van Brakel: 0348-417032

Bestuur MWG, mwg.bestuur@gmail.com

Schapenbegrazing in Bergen (NH) funest voor bosmieren

Peter Boer

In de tweede helft van 2011 heb ik de begrazing door schapen in de kalkarme duinen van Bergen (NH) gevolgd. Ik heb daar een uitvoerig rapport over geschreven dat te raadplegen is op <http://nlmieren.nl/begrazen.html>. In dit artikelje beperk ik me tot één element uit dat verslag, namelijk het effect van schapenbegrazing op nesten van de rode bosmier *Formica rufa*. De nesten in een deel van dit gebied volg ik al 25 jaar, waarvan de laatste tien jaar intensief.

Sinds mei 2011 wordt een deel van het duingebied begraaasd door een kudde van 250 ooiën. Volgens het PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland is het inzetten van schapen noodzakelijk om vergrassing en verruiging van het duingebied tegen te gaan. Op de informatieborden staat dat de heide weer vitaal wordt en nog uitbundiger gaat bloeien. Men noemt dit herstelbeheer.

Een grazende kudde heideschapen loopt dicht opeen door het terrein. Voor een bosmiernest gaan ze niet opzij, dus lopen ze er overheen. Een schaap weegt 70 à 80 kg. Er staat dus een behoorlijk gewicht op de hoeven en bij betreding wordt het nestmateriaal behoorlijk aangestampt. De neststructuur verandert

daardoor van luchtig in compact. Diverse nesten werden geheel geplat. Juist de luchtigheid van het nest is essentieel. Hierdoor kunnen de werkksters via ventilatie het microklimaat regelen, met name de vochtuishouding en de temperatuur. Een verstoring van dit regulatiemechanisme verstoort het leven in het nest, zeker bij herhaling en vooral aan het eind van het seizoen. Daarmee zijn schapen de belangrijkste, serieuze bedreigers van de bosmierstand in de duinen van Bergen geworden. Overigens lijkt schapenbegrazing in strijd met de Flora- en Faunawet, want bosmieren hebben binnen deze wet een beschermde status.

Het is voor mij nog onduidelijk of schapenbegrazing ook voor andere mierensoorten nadelig zijn. Het valt mij op dat plaatselijk flinke stukken 'grijze duinen' zo zwaar zijn betreden dat de hele vegetatie is vernield en dat schapenbegrazing sowieso het reliëf uit de vegetatie haalt. Dit moet gevolgen hebben voor de bodemfauna die juist afhankelijk is van een min of meer ongestoorde-, maar vooral reliëfrijke vegetatie. Ik voorzie door deze ingreep een toename van de wegmier *Lasius niger* in de duinen, de belangrijkste cultuurvolger onder de mieren. Nu is de wegmier een soort die in de Bergense duinen zo goed als ontbreekt. Dit in tegenstelling tot de terreinen in het oosten en zuiden van het land waar schapen grazen.

Peter Boer, Gemene Bos 12, 1861 HG Bergen, p.boer@quicknet.nl

Figuur 1 Een aanvankelijk-koepelvormig bosmiernest is door eenmalige schapenbetreding zwaar beschadigd (Bergen, 4 december 2011). De rode lijn geeft de vorm vóór de betreding aan (foto Peter Boer)

